

شهر و کارکردهای اجتماعی آن

امام‌البنین نکویی فرد

www.ketab.ir

شهر و کارکردهای اجتماعی آن

□ ام البنین نکویی فرد

• طراح جلد: سعید زاشکانی • حروفنگار و صفحه‌آرا: انتشارات کویر، مسدین قدرتی
• لیتوگرافی و چاپ: غزال • صحافی: کیمیا • شمارگان: ۱۱۰۰ • چاپ اول: ۱۳۹۱
نشانی: تهران کریم‌خان زند، ابتدای قائم مقام فراهانی، کوی یکم، شماره ۲۰، ساختمان کویر
• کدپستی: ۱۵۸۵۹۱۴۹۱۳ • تلفن: ۸۸۳۰۱۹۹۲ • فاکس: ۸۸۸۳۲۲۱۷ • قیمت: ۹۹۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۴-۰۵۶-۵ ISBN: 978-964-214-056-5

Email: kavirbook@gmail.com

○ کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

نکویی، ام البنین، ۱۳۵۸، شهر و کارکردهای اجتماعی آن، تهران، کویر، ۱۳۹۱.

ISBN: 978-964-214-056-5

۳۱۲ ص. جدول، نمودار. فیا.

توسعه پایدار شهری - شهرسازی.

۳۳۸/۹

ن ۸ ت ۸۶ HC ۷۹/

۲۵۶۸۶۱۳

شماره کتابخانه ملی:

www.ketab.ir

فهرست

۹	یادداشت نویسنده
۹	از اجتماعات انسانی شهر تا توسعه
۱۱	دفتر اول: شهر و عناصر آن
۱۳	بخش اول: شهر
۳۱	بخش دوم: نظریه‌های حوزه شهر
۴۳	دفتر دوم: محله و عناصر آن
۴۵	بخش اول: محله و عناصر آن
۵۳	بخش دوم: مدیریت و هویت در محله
۵۷	دفتر سوم: فضای شهری و توسعه
۵۹	بخش اول: فضای شهر و عناصر کالبدی آن
۷۴	بخش دوم: نظریه پردازان حوزه فضای شهری
۷۷	بخش سوم: فضای شهری و زنان
۱۰۱	دفتر چهارم: توسعه و عناصر آن
۱۰۳	بخش اول: توسعه و عناصر آن در شهر
۱۰۹	بخش دوم: توسعه پایدار
۱۴۳	بخش سوم: نظریات توسعه و توسعه پایدار
۱۵۱	دفتر پنجم: تحرک اجتماعی
۱۵۳	بخش اول: تحرک اجتماعی و ابعاد آن
۱۶۱	بخش دوم: تحرک اجتماعی در شهر و ابعاد آن

۱۶۷	دفتر ششم: روابط اجتماعی در فضای شهری ایران
۱۶۹	بخش اول: روابط اجتماعی و عناصر آن
۱۷۲	بخش دوم: روابط اجتماعی در شهر
۱۷۵	دفتر هفتم: سرمایه اجتماعی در فضای شهری
۱۷۷	بخش اول: سرمایه اجتماعی
۱۸۰	بخش دوم: متغیرهای اثرگذار سرمایه اجتماعی
۱۸۹	دفتر هشتم: سلامت و توسعه پایدار
۱۹۱	بخش اول: عدالت و سلامت اجتماعی
۲۰۶	بخش دوم: عوامل تعیین کننده سلامت
۲۲۱	دفتر نهم: سرمایه اجتماعی و سلامت شهری
۲۲۳	بخش اول: سرمایه اجتماعی و سلامت شهری
۲۳۱	بخش دوم: سرمایه و کیفیت
۲۴۱	دفتر دهم: رفاه اجتماعی و توسعه پایدار
۲۴۳	بخش اول: رفاه اجتماعی و ابعاد آن
۲۴۹	بخش دوم: توسعه پایدار و رفاه اجتماعی
۲۶۷	دفتر یازدهم: هویت و توسعه پایدار
۲۶۹	بخش اول: هویت و ابعاد آن
۲۸۴	بخش دوم: نظریه پردازان هویت
۲۹۵	منابع
۳۰۹	نمایه

یادداشت نویسنده

از اجتماعات انسانی شهر تا توسعه

در میان اجتماعات انسانی، شهر را می‌توان با توجه به تراکم جمعیت، سرعت و پویایی فعالیت‌ها، تخصص‌گرایی و تقسیم کار اجتماعی متمایز دانست. ساختار ارگانیکی و مکانیکی شهر می‌تواند سطح و میزان مرادفات اجتماعی، هنجارپذیری و هنجارگریزی شهروندان را با توجه به دوری یا نزدیکی به سطح یا هسته تأثیرگذار تعیین نماید. بیشتر از آنکه هنجارهای سستی شکل روابط بین شهروندان را تعیین کنند، قوانین و هنجارهای رسمی است که بر روابط اجتماعی تأثیرگذار است. چنین فضایی موجب می‌شود روابط مردم ساکن در شهر - در مقایسه با جوامع کوچک روستایی - از عمق و کیفیت کافی برخوردار نباشد؛ در نتیجه خلأهای عاطفی و ضعف در هویت‌جویی افزایش می‌یابد و نیاز به تعلق اجتماعی کمتر تأمین می‌شود.

انسان شهروند در تکاپوی رفع نیاز به تعلق اجتماعی و هویت‌یابی، توسعه روابط اجتماعی را با توجه به نوع هنجار و فرهنگ خویش دنبال می‌کند. اما آن چه تلاش او را تا حد زیادی خنثی می‌کند، بافت، ساختار، کالبد و فضای شهری است که نوع انجام فعالیت در شهر را با توجه به سطح ارتباطات و تعاملات اجتماعی شهروندان تعیین می‌کند.

اگر در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری بتوان به گونه‌ای بافت و ساختار فضای شهری و فعالیت‌ها را تنظیم کرد که به توسعه تعاملات و ارتباطات عمیق و کیفی کمک کند، طبعاً بیشترین کمک به بهبود و انگیزش حس تعلق اجتماعی، هویت‌یابی و تأمین نیازهای عاطفی شهروندان شده است.

از آنجا که نگاه انسانی به شهر و شهروندان تأمین آسایش و نیازهای روحی و اجتماعی تمامی شهروندان با هر نوع فرهنگ و قومیت را می‌طلبد، ضروری است برپایه برنامه‌ریزی و مدیریت

شهری با رویکردی فرهنگی و اجتماعی توسعه سطح روابط و مناسبات انسانی صورت گیرد. گسترش فرهنگ شهروندی - که در اینجا متغیر وابسته محسوب می‌شود - می‌تواند در زمینه‌های گوناگون، همچون روابط اجتماعی شهروندان، تحرک اجتماعی و حس تحرک در شهر، ایجاد زمینه‌های کسب سرمایه اجتماعی، سلامت جسمی و روحی شهروندان، هویت‌سازی و هویت‌مندی در فضای شهری، حس آرامش و مشارکت در فضای شهری برای زنان، توسعه ابعاد کمی و کیفی زندگی، بستن دستیابی به تأمین و رفاه اجتماعی شهروندان که با فرهنگ‌های متفاوت در کنار یکدیگر در حال زیستن هستند، را فراهم کند.

فضای شهری دارای ویژگی‌های یادشده، همچنین می‌تواند حس تحرک، پویایی و دستیابی به شاخص‌های توسعه پایدار را به جامعه تزریق نماید و منجر به چگونگی مشارکت شهروندان برای دستیابی به توسعه پایدار در شهر شود؛ همان‌طور که برخی از اندیشمندان حوزه شهر همچون «پاتریک گلدس» به مطالعات شهری روی آورد. محور اصلی نظریات مامفورد را نیز انسان تشکیل می‌دهد. وی معتقد است فضای شهری باید هم از نظر طراحی و هم عملکرد، نمود اهداف انسان ارگانیکی باشد. شخصیتی متعادل که با طبیعت و همه بخش‌ها و اجزای محیط زیست در ارتباط است.

تنها بر اساس همین عملکرد زنده است که فرم زنده نیز خلق می‌شود. بر همین اساس، غار، اولین مفهوم فضای معماری برای انسان اولیه است و مسأله عصر حاضر در ایجاد محیط زیست کیفیتی است که مردم را قادر سازد تا در شهرها به معنای واقعی رشد داشته باشند و به شادی دست یابند.

پرداختن به مسائل شهر و ابعاد آن، نتیجه تلاش تمامی دوستانی است که نگارنده را در انتخاب این مسیر راهنمایی کرده‌اند. بر همین اساس در تدوین نسبتاً شتابان این کتاب، به‌رغم دقت مسئولانه، نام و مشخصات برخی از منابع و دوستان از قلم افتاده است؛ بر این اساس بر خود لازم می‌دانم از سرکار خانم فاطمه کمالی تشکر نمایم. همچنین با تأکید بر این نکته، یادآور می‌شوم که عدم ذکر منابع و نام برخی افراد، از روی سوء نیت نبوده بلکه به سبب تسجیل برای راهیابی در میان اندیشه‌های شهروندان بوده است. به امید آنکه صاحبان اندیشه و خوانندگان گرامی عذر این جانب را بپذیرا باشند.

ام‌البنین نکویی‌فرد